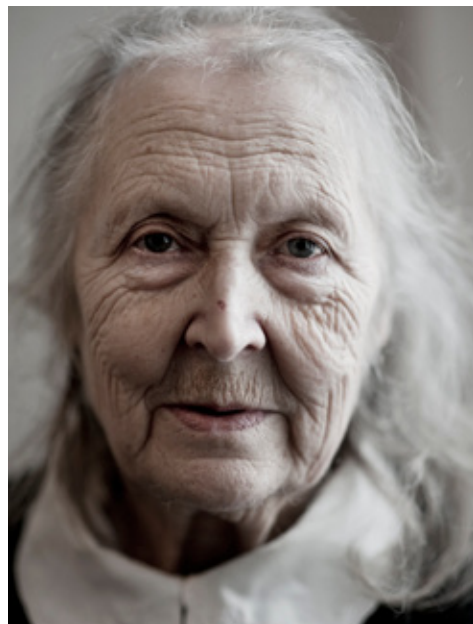

Paulina Ratkowska

(17 stycznia 1935 – 27 stycznia 2013)

Paulinę Ratkowską poznałam na seminarium doktorskim prof. Aleksandra Gięysztora w końcu lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Seminarium odbywające się mniej więcej raz w miesiącu w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego gromadziło nie tylko historyków mediewistów, uczniów prof. Gięysztora, ale także badaczy antyku oraz historyków sztuki specjalizujących się w sztuce średniowiecznej i archeologów, zwłaszcza tych, którzy współpracowali z nim w Kierownictwie Badań nad Początkami Państwa Polskiego. W seminarium tym uczestniczyła również Paulina Ratkowska – uczennica prof. Michała Walickiego, która pod jego kierunkiem przygotowała i obroniła w 1960 roku pracę magisterską o ikonografii reliefu *Zdjęcie z krzyża* ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie. Oba uczonych – Michała Walickiego (1904–1966) i Aleksandra Gięysztora (1916–1999) łączyły współpraca naukowa i przyjaźń¹. Zajmująca się sztuką średniowieczną Paulina Ratkowska regularnie uczestniczyła w seminariach, zwłaszcza po śmierci promotora jej pracy magisterskiej, prof. Walickiego. Często wygłaszała referaty dotyczące opracowywanych przez nią zabytków.

Paulina Ratkowska urodziła się 17 stycznia 1935 roku w Rostowie nad Donem jako córka Teodora, dyrygenta Państwowego Teatru Dramatycznego i Klaudii Somow – aktorki. Po wojnie Teodor Ratkowski został dyrektorem Centralnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego. Paulina miała przyrodnie rodzeństwo z drugiego małżeństwa ojca, utrzymywała bliskie stosunki z przyrodnią siostrą, niestety przedwcześnie zmarłą. Trudne warunki życia podczas wojny odbiły się na jej stanie zdrowia, co spowodowało, że liceum ogólnokształcące ukończyła w 1953 roku w sanatorium w Dziekanowie Leśnym. Mając w pamięci jej uduchowioną postać, tak nierozzerwalnie związaną z Muzeum Narodowym w Warszawie, wybór pierwszego kierunku studiów, które podjęła tuż po maturze w 1953 roku na Wydziale Matematyczno-Fizycznym Uniwersytetu Warszawskiego może wydać się zaskakujący. Dopiero w następnym roku przeniosła się na historię sztuki. Studia ukończyła w 1959 roku,

fot. | photo Anna Miotowska

¹ Michał Walicki przez swoją matkę Marię, z domu Manteuffel, był blisko spokrewniony z historykiem Tadeuszem Manteufflem (1901–1970), który ściśle współpracował z Aleksandrem Gięysztorem. Podczas wojny wszyscy trzej pracowali w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Głównej AK. Aleksander Gięysztor dodatkowo studiował historię sztuki i był, podobnie jak Michał Walicki, uczniem prof. Zygmunta Batowskiego.

dypłom uzyskała zaś piątego kwietnia 1960 roku, co z pewnością wynikało z dążenia do perfekcji przy pisaniu rozprawy magisterskiej.

Już w styczniu 1960 roku rozpoczęła pracę w Muzeum Narodowym w Warszawie – w Galerii Sztuki Obcej. W ciągu przeszło czterdziestu lat pracy w tej placówce przeszła kolejne stopnie muzealnej hierarchii: od stanowiska młodszego asystenta (od 1960), poprzez stanowisko asystenta (od 1966), starszego asystenta (od 1 sierpnia 1967), adiunkta (od 1 sierpnia 1971) i kustosa (od 1 sierpnia 1985). Osiągnąwszy wiek emerytalny, w 1995 roku została zatrudniona na pół etatu, a w 2002 – na jedną czwartą etatu, jednak po paru miesiącach złożyła rezygnację z pracy. Całe jej życie zawodowe upłynęło w Muzeum Narodowym, jego większa część – w Zbiorach Sztuki Średniowiecznej. Najczęściej można było ją spotkać w magazynie – galerii studyjnej. Przez wiele lat współpracowała z docentem, a następnie profesorem Tadeuszem Dobrzeńskim (1914–1999)², którego poznała już podczas studiów uniwersyteckich, a który również należał do grona uczniów Michała Walickiego. Paulina Ratkowska do końca opiekowała się profesorem Dobrzeńskim w ciężkiej chorobie, a po jego śmierci w 1999 roku przekazała pozostawiony przez niego bogaty księgozbiór bibliotekom i badaczom mediewistom. Jest również autorką biogramów i opracowań bibliografii prac profesora³.

Podczas wieloletniej pracy w Muzeum Narodowym w zakresie jej obowiązków służbowych znajdowały się wszystkie właściwie sprawy związane z Galerią Sztuki Średniowiecznej, w tym katalogowanie zbiorów, udział w przygotowaniu przewodników po muzeum, sporządzanie bibliografii zabytków, a zwłaszcza opracowywanie poszczególnych dzieł, co zaowocowało licznymi publikacjami. W razie potrzeby oprowadzała po galerii gości i studentów. Oddana bez reszty pracy naukowej, niekiedy sprawiająca wrażenie „nieobecnej”, doskonale radziła sobie w kontakcie ze zwiedzającymi. Odwołam się do jednego przykładu – spotkania ze studentami II roku historii na Uniwersytecie Warszawskim, w ramach ćwiczeń z nauk pomocniczych historii średniowiecznej, w którym brałam udział w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Wspominam te zajęcia jako szalenie interesujące i sprawnie poprowadzone. Pani Paulina, omawiając najciekawsze zabytki, objaśniała ich głębokie symboliczne treści i wskazywała na utrwalone w obrazach religijnych przejawy życia codziennego epoki.

Dorobek Pauliny Ratkowskiej jest wyjątkowo obszerny, zwłaszcza jak na osobę, która nie uwieńczyła swych badań stopniami naukowymi. Obejmuje bowiem około 70 prac publikowanych w czasopismach naukowych: „Roczniku Muzeum Narodowego w Warszawie” i „Bulletin du Musée National de Varsovie”, „Biuletynie Historii Sztuki”, a także w „Studiach Źródłoznawczych. *Commentationes*”, jak również w pracach zbiorowych, w tym – w księgach pamiątkowych. Pisywała też teksty popularnonaukowe, publikowane w czasopismach „Inspiracje. Pismo Społeczno-Kulturalne” lub „Prace Pienińskie”, jak również recenzje w „Nowych Książkach”. Różnorodność tematyki podejmowanych badań budzi uznanie dla jej wielkiej erudycji, pozwalającej swobodnie poruszać się wśród różnorodnych gatunków sztuki: malarstwa tablicowego i miniatur, rzeźby architektonicznej i ołtarzowej czy samodzielnej rzeźby z drewna i kości słoniowej. W swych pracach z historii sztuki zawsze odwoływała się do wielu źródeł historycznych, sytuując omawiane dzieła w szerokim kontekście kulturowym. Jej

² Paulina Ratkowska, Barbara Dąb-Kalinowska, *Tadeusz Dobrzeński (7 February 1914 – 2 August 1999)*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1999, R. 40, s. 189–193.

³ Oprócz cytowanego zob. też Paulinha Ratkowska, *Tadeusz Dobrzeński (1914–1999): Obituary*, „Acta Historiae Artium” 2001, R. 42, s. 315–316; *Bibliografia prac doc. dra Tadeusza Dobrzeńskiego*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1992, R. 36, s. 423–426.

zainteresowania badawcze obejmowały zarówno sztukę wczesnochrześcijańską i bizantyjską, jak i wczesne średniowiecze, romanizm czy sztukę późnego średniowiecza – XIV i XV wieku – najliczniej reprezentowaną w galerii Muzeum Narodowego.

Śladem swych naukowych mentorów, Tadeusza Dobrzeńckiego i Jana Białostockiego, szła dwiema drogami metodologicznymi: badań stylistyczno-formalnych oraz rozpoznania ikonograficznych i ikonologicznych. Miała tu poważny wkład w rozwój wiedzy o imaginariusz sztuki i kultury średniowiecznej.

W tym pierwszym zakresie – stylistyczno-formalnym bądź genetyczno-formalnym – trzeba wspomnieć następujące jej prace: *The iconography of the deposition without St. John* (1964), *An East Christian Diptych with the Heortological Cycle* (1965), „*Inluminatio a pura sapientia*”. Uwagi o miniaturze MS 197 w *Bibliothèque Municipale* w Valenciennes (1968), *Śmierć Aude’y. Przyczynek do badań nad pewnym wątkiem literackim w ikonografii świeckiej XIV wieku* (1972), *Zabójstwo Cezara. Uwagi o miniaturze Cod. Jenesis Bose q.6* (1973), *Sokrates i Platon. Uwagi o ikonografii tematu Magister cum discipulo w sztuce XII–XIII w.* (1974), *Orozjusz w rysunku saskim z końca XII wieku* (1990), *Przedstawienie Słońca w berlińskim rękopisie „Antiquitates Judaicae” z XII w.* (1991), *Atlanci chrześcijańscy w sztuce romańskiej* (1992), *Devant le tribunal romain. Un panneau du polyptique de Grudziądz* (1992), *Signum Leonis, Signum Arietis. Relief z Tuluzy – dzieło sztuki na szlaku pielgrzymkowym do Composteli* (1992), *Kwaterna „Złotych tablic” z Lüneburga z około roku 1420. Trzy przedstawienia tematu „Ecce Homo” na tle zmieniających się średniowiecznych poglądów na jestestwo Chrystusa* (1996), *Ważenie dusz na trzech kapitelach francuskich XII wieku* (1997), „*Intelligens diabolus se per Christum spolia amissurum [...]*”. *Christ before Pilate. The Panel of the Toruń Polyptych* (2000), *Fundendo lacrimas. O jednej z postaci na kolumnach strzelnieńskich* (2005). Paulina Ratkowska śledziła w dawnej sztuce wątki rzadkie, motywy szczególne, ujęcia niezwykle – zawsze wskazując na ich związek z teologią, kultem i pobożnością epoki bądź też średniowieczną recepcją kultury antycznej. Była w tym nieodrodną duchową uczennicą Maxa Dvořáka, Charles’a de Tolnay, Erwina Panofsky’ego, Jana Białostockiego. Jej badania i odkrycia wpisywały się w dzieje sztuki pojmowanej, w nawiązaniu do hermeneutyki Wilhelma Dilthey’a, jako historia idei przejawiających się w kulturze w długich ciągach – jako wielki, nieprzerwany strumień umysłowego i artystycznego rozwoju. Była przekonana do słuszności paradygmatu historii (i historii sztuki) jako spójnej całości, do koncepcji „Wielkiego Trwania”, do celowości przebiegu dziejów poddanych działaniu wyższej instancji (hipostazowanej Religii i Wiary, Historii czy humanistycznej Kultury).

Koncepcja rozwoju, przemian stylowych i stylistycznych, poddanych wyższej logice Historii (znów hipostazowanej), przyświecała jej również w badaniach formalno-genetycznych. Tu chętnie wiązała zmiany i oboczności form stylowych i formuł artystycznych ze zmianami intelektualno-duchowymi w epoce, zgodnie z pryncypiami *Kunstgeschichte als Geistesgeschichte* Dvořáka oraz ikonologii Panofsky’ego. Przykłady takich prac są liczne: *The Remains of an Altarpiece with the Legend of St John the Baptist: An Unpublished Work of the Franco-Gothic Style in the National Museum in Warsaw* (1970), *Skrzydła kwadryptyku z legendą św. Jana Chrzciciela. Nieznany zabytek stylu franko-gotyckiego w Muzeum Narodowym w Warszawie* (1971), *Trois chapiteaux romans au Musée National de Varsovie* (1972), *A Wooden Relief of the XIVth Century with the Royal Feast and „Navarre-France” Coat of Arms* (1975), *Two Capitals from the Collection of Mediaeval Art of National Museum in Warsaw* (1976), *Un chapiteau byzantin dans les collections du Musée National de Varsovie* (1986), *Un volet de diptique inconnu du XIVe siècle au Musée National de Varsovie* (1983), *An Alabaster Group of the Resurrection in the National Museum in Warsaw* (1989), *La sculpture gothique française en bois dans les collections du Musée National de Varsovie* (1994), *Drewniana rzeźba Marii z Dzieciątkiem w zbiorach Muzeum Narodowego*

w Warszawie. *Odblask sztuki Tilmana Riemenschneidera* (2000), *Późnogotycka rzeźba ze Spisza w warszawskim Muzeum Narodowym* (2003), „*Ut quid perditio haec?*” *Ivory relief Christ in the House of Simon* (2009).

Zawiłości ikonograficzne malarstwa i rzeźby sakralnej oraz kwestie stylistyczne omawiała również w swych licznych pracach popularyzatorskich – w bardzo przystępny sposób przybliżając je szerokiemu gronu czytelników. W badaniach i upowszechnianiu wiedzy jej niewątpliwym atutem była znakomita znajomość języków obcych. Sporo tłumaczyła, ale też publikowała artykuły zarówno po angielsku, jak i francusku⁴.

Paulina Ratkowska była bez wątpienia postacią nietuzinkową, zapatrzoną w przeszłość, nie tylko ze względu na swe zainteresowania odległym średniowieczem. Kulturowała pamięć o wielkich uczonych, z którymi przyszło jej się zetknąć i współpracować: Michała Walickiego, Tadeusza Dobrzeńckiego, Jana Białostockiego, Aleksandra Gieysztora, Ihora Ševcenki. Była wierna w przyjaźni i koleżeństwie, zwłaszcza z tymi, których poznała w swojej młodości⁵. Ostatnie lata życia spędziła w Domu Pomocy Społecznej „Kombatant” w Warszawie, przy ul. Sterniczej 125. Zmarła 27 stycznia 2013 roku i została pochowana na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach w grobie ojca.

Maria Koczerska, Antoni Ziemia

⁴ Zob. zamieszczone w tym numerze zestawienie publikacji Pauliny Ratkowskiej.

⁵ Zob. np. biogram zmarłej przedwcześnie innej pracownicy MNW, Józefiny Smoleńskiej – Paulina Ratkowska, *Józefina Smoleńska 1939–1980*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1983, R. 45, nr 2, s. 229.

Publikacje Pauliny Ratkowskiej

Literature by Paulina Ratkowska

Przewodniki

Guides

- The mediaeval art. Guidebook. National Museum in Warsaw* [written and transl. by Paulina Ratkowska], Warsaw 1977.
- Sztuka średniowieczna. Przewodnik. Muzeum Narodowe w Warszawie* [napisany przez Paulinę Ratkowską], Warszawa 1977.
- Galeria Sztuki Średniowiecznej. Przewodnik. Muzeum Narodowe w Warszawie* [oprac. Paulina Ratkowska], Warszawa 1976.
- Muzeum Narodowe w Warszawie Przewodnik po galeriach i zbiorach studyjnych*, red. Katarzyna Murawska-Muthesius, Dorota Folga-Januszewska, Warszawa 1998, s. 96, 97, 98, 99, 100, 101, 106, 107, 112.
- National Museum in Warsaw. Guide. Galleries and study collections*, ed. by Dorota Folga-Januszewska, Katarzyna Murawska-Muthesius, Warsaw 2001, s. 100, 101, 102, 104, 105, 110, 111, 116.

Maszynopisy do użytku wewnętrznego

Manuscripts for the Museum's internal purposes

- Galeria Sztuki Średniowiecznej. Sztuka gotycka. Muzeum Narodowe w Warszawie* [1970]. [maszynopis do użytku wewnętrznego w wersji językowej: polska, angielska, rosyjska]
- Przewodnik po Galerii Sztuki Średniowiecznej*, Warszawa 1992 [maszynopis].

Artykuły w czasopismach

Articles in journals

- The iconography of the deposition without St. John*, „Journal of the Warburg and Courtauld Institutes” 1964, vol. 27, s. 312–317.
- Recent Polish excavations in Sudan*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1964, R. 5, n° 1, s. 17–24.
- An East Christian Diptych with the Heortological Cycle*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1965, R. 6, n° 4, s. 92–115.
- „*Inluminatio a pura sapientia*”. Uwagi o miniaturze MS 197 w *Bibliothèque Municipale w Valenciennes*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1968, R. 30, nr 3, s. 337–345.
- Ikona „Wątpienia Tomaszowego” w Muzeum Narodowym w Warszawie*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1969, R. 31, nr 2, s. 139–150.
- Kwaterna Nawiedzenia z Sienna*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1970, R. 32, nr 2, s. 145–154.
- The Remains of an Altarpiece with the Legend of St John the Baptist: An Unpublished Work of the Franco-Gothic Style in the National Museum in Warsaw*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1970, R. 11, n° 1, s. 1–18.
- Skrzydła kwadryptyku z legendą św. Jana Chrzciciela. Nieznany zabytek stylu franko-gotyckiego w Muzeum Narodowym w Warszawie*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1971, R. 15, I, s. 313–348.
- Śmierć Aude’y. Przyczynek do badań nad pewnym wątkiem literackim w ikonografii świeckiej XIV wieku*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1972, R. 34, nr 3/4, s. 235–251.
- Trois chapiteaux romans au Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1972, R. 13, n° 2–3, s. 35–53.
- Sztuka średniowieczna w Muzeum Narodowym. [Galeria Sztuki Średniowiecznej]*, „Przegląd Artystyczny” 1973, nr 5, s. 3–12.

- Zabójstwo Cezara. Uwagi o miniaturze Cod. Jenesis Bose q.6*, „Studia źródłoznawcze” 1973, t. 18, s. 45–66.
- Le feuillet de diptyque à decor de roses au Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1974, R. 15, n° 1–2, s. 21–27.
- Sokrates i Platon. Uwagi o ikonografii tematu Magister cum discipulo w sztuce XII–XIII w.*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1974, R. 36, nr 2, s. 103–121.
- A Wooden Relief of the XIVth Century with the Royal Feast and „Navarre-France” Coat of Arms*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1975, R. 16, n° 3, s. 69–83.
- Boecjusz in bivio. Uwagi o kilku miniaturach romańskich z De Consolatione Philosophiae*, „Studia źródłoznawcze” 1976, t. 21, s. 45–62.
- Two Capitals from the Collection of Mediaeval Art of National Museum in Warsaw*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1976, R. 17, n° 3, s. 69–76.
- Un petit autel du groupe des Diptyques de la Passion au Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1976, R. 17, n° 3, s. 77–82.
- Trois fragments de sculptures romanes au Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1979, XX, n° 1, s. 1–15.
- Ołtarze średniowieczne*, „Myśl społeczna” 1980, R. 16, nr 29, s. 8–9.
- Sztuka średniowieczna*, „Myśl społeczna” 1980, R. 16, nr 28, s. 4.
- Józefina Smoleńska 1939–1980*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1983, R. 45, nr 2, s. 229.
- Un volet de diptique inconnu du XIVe siècle au Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1983, R. 24, n° 1, s. 7–15.
- Un chapiteau roman au Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1985, R. 26, n° 1, s. 18–27.
- Ikony w Muzeum Narodowym. [Wystawa w Warszawie]*, „Polityka” 1986, nr 50, s. 8.
- Un chapiteau byzantin dans les collections du Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1986, R. 27, n° 2–4, s. 89–94.
- A propos du Banquet Royal. Lettre à Redaction*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1989, R. 30, n° 1–2, s. 40–43.
- An Alabaster Group of the Resurrection in the National Museum in Warsaw*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1989, R. 30, n° 3, s. 74–83.
- Orocznik w rysunku saskim z końca XII wieku*, „Studia źródłoznawcze” 1990, t. 31, s. 1–23.
- Po śmierci Jana Białostockiego: wspomnienia i nekrologi*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1991, R. 35, s. 77–79.
- Atlanci chrześcijańscy w sztuce romańskiej*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1992, R. 36, s. 89–104.
- Bibliografia prac doc. dra Tadeusza Dobrzeńskiego*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1992, R. 36, s. 423–426.
- Devant le tribunal romain. Un panneau du polyptique de Grudziądz*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1992, R. 33, n° 1–2, s. 12–20.
- Signum Leonis, Signum Arietis. Relief z Tuluzy – dzieło sztuki na szlaku pielgrzymkowym do Composteli*, „Sprawozdania Wydziału Nauk o Sztuce Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 1992, nr 110, s. 128–140.
- La sculpture gothique française en bois dans les collections du Musée National de Varsovie*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1994, R. 25, n° 1–4, s. 20–30.
- Einige Bemerkungen zur „Grablegung” Caravaggios*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1996, R. 37, n° 3–4, s. 173–180.
- Matka Boska Skępska – Dziewczynka z Nazaretu*, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1997, nr 2, s. 39–40.
- Maria z grupy Koronacji Marii (Śląsk, ok. 1340–50)*, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1998, nr 6, s. 16.
- Dzieciątka uczące się chodzić. Kwatera Polipytyku Maryjnego z XV wieku w Muzeum Narodowym w Warszawie*, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1999, nr 8, s. 47.
- Gotycki obraz tablicowy „Pieta z donatorem” w Muzeum Narodowym w Warszawie. Pamięci Tadeusza Dobrzeńskiego*, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1999, nr 7, s. 13.
- Majestas Domini. Okładzina księgi w kości rzeźbiona*, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1999, nr 1, s. 46.

- „Omdlenie Matki Boskiej” w retabulum z Pruszcza. Pamięci Profesora Aleksandra Gieysztora, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1999, nr 2, s. 5.
- Politykt Toruński, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1999, nr 5, s. 5.
- Tadeusz Dobrzeński 7 February 1913 – 2 August 1999, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1999, R. 40, n° 2–4, s. 189–193.
- Warcab z przedstawieniem św. Marka w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 1999, nr 4, s. 15.
- Drewniana rzeźba Marii z Dzieciątkiem w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. Odblask sztuki Tilmana Riemenschneidera, „Ochrona Zabytków” 2000, 53, 2(209), s. 134–141.
- „Intelligens diabolus se per Christum spolia amissurum [...]”. Christ before Pilate. The Panel of the Toruń Polyptych, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 2000, R. 41, n° 1–4, s. 36–46.
- „Ostatnia Wieczerza” na dyptyku bizantyjskim z XII w., „Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne” 2000, nr 1/3, s. 40.
- Tadeusz Dobrzeński (1914–1999). Obituary, „Acta Historiae Artium” 2001, t. 42, s. 315–316.
- Tadeusz Dobrzeński, Jasnogórski obraz Matki Boskiej Studium ikonograficzne, [referat], oprac. Paulina Ratkowska, „Studia Claromontana” 2002, t. 20, s. 19–44.
- Późnogotycka rzeźba ze Spisza w warszawskim Muzeum Narodowym, „Prace Pienińskie” 2003, t. 13, s. 73–78.
- Walka św. Jerzego ze smakiem na kwaterze późnogotyckiej z terenu Spisza, „Prace Pienińskie” 2004, t. 14, s. 97–103.
- Święty Marcin – pocieszyciel ubogich, „Prace Pienińskie” 2005, t. 15, s. 99–108.
- „Ut quid perditio haec?” Ivory relief Christ in the House of Simon, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 2009, R. 42 [właśc. 43] / N.S.I, n° 1–4, s. 14–24.

Artykuły w pracach zbiorowych

Articles in collective works

- Przedstawienie Słońca w berlińskim rękopisie „Antiquitates Judaicae” z XII w. [w:] Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej [kom. red. Danuta Gawinowa et al.], Warszawa 1991, s. 315–324.
- Kwatera „Złotych tablic” z Lüneburga z około roku 1420. Trzy przedstawienia tematu „Ecce Homo” na tle zmieniających się średniowiecznych poglądów na jestestwo Chrystusa [w:] Sztuka około 1400. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Poznań, listopad 1995, Warszawa 1996, s. 235–247.
- Ważenie dusz na trzech kapitelach francuskich XII wieku [w:] Ars sine scientia nihil est. Księga ofiarowana profesorowi Zygmuntowi Świechowskiemu, Warszawa 1997, s. 229–234.
- Fundendo lacrimas. O jednej z postaci na kolumnach strzelneńskich [w:] Mowa i moc obrazów, [red. Waldemar Baraniewski et al.], Warszawa 2005, s. 101–105.
- „De saltatoribus” [w:] Arma virumque cano. Profesorowi Zdzisławowi Żygulskiemu jun. w osiemdziesięciolecie urodzin, Kraków 2006, s. 137–142.

Recenzje – polemiki – wywiady

Reviews – polemics – interviews

- Katedra Gnieźnieńska. T.1–2, Poznań 1970, 1968, [recenzja], „Nowe Książki” 1970, nr 22, s. 1389–1391 [sic].
- Folia Historiae Artium T. 6/7: 1971, [recenzja], „Nowe Książki” 1972, nr 15, s. 19–21.
- Dzieje sztuki polskiej. T.1. Sztuka polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku. Warszawa 1971, [recenzja], „Nowe Książki” 1972, nr 18, s. 37–40.
- Ikono-class An Iconographic Classification System, H. Van de Waal, Amsterdam – London 1974, [recenzja], „Biuletyn Historii Sztuki” 1976, nr 2, s. 159–160.
- Manuscripts enluminés d’origine italienne I. VIe–VIIe siècle, par Fr. Avril et Y. Załuska, Bibliothèque nationale, Paris 1980, s. IX–XV, 1–37 tekst, 89–101, indeksy, plansze barwne A–H, plansze czarno-białe I–LVI, [recenzja], „Biuletyn Historii Sztuki” 1981, R. 43, nr 1, s. 89–94.

From Mediaeval to Renaissance? Chaucer's position on „Past Gentility”, A. J. Minnis, „*Proceedings of the British Academy*”, vol. 72 (1986), Oxford 1987, s. 206–245, [recenzja], „*Studia Źródłoznawcze*” 1993, 34, s. 101–103.
Dominuje Ukrzyżowanie. Rozmowa z Pauliną Ratkowską, kustoszem Galerii Sztuki Średniowiecznej Muzeum Narodowego w Warszawie, [rozmawiała Zofia Zdrojowska], „*Inspiracje. Pismo społeczno-kulturalne*” 1997, nr 2, s. 21–24.

Tłumaczenia

| Translations

Tadeusz Dobrzeński, *Debitatio Christi. A contribution to the iconography of Christ in distress*, „*Bulletin du Musée National de Varsovie*” 1967, R. 8, n° 4, s. 93–111 (translated by Paulina Ratkowska).
 Tadeusz Dobrzeński, *Gotycki obraz z Olbierzowic. (Zagadnienia ikonografii i stylu)*, „*Biuletyn Historii Sztuki*” 1969, R. 31, nr 1, s. 41–60 (translated by Paulina Ratkowska).
 Erwin Panofsky, *Studia z historii sztuki*, wybrał i opracował i opatrzył posłowiem Jan Białostocki, Warszawa 1971, s. 33–94, 270–292 (przeł. Paulina Ratkowska).
 Tadeusz Dobrzeński, *Prezentacja Marii w Świątyni według Wita Stosza w krakowskim Ołtarzu Mariackim*, „*Biuletyn Historii Sztuki*” 1974, R. 36, nr 1, s. 3–21 (translated by Paulina Ratkowska).
Patria Polonorum, red. Ewa Gawlikowska-Świechowska, Warszawa 1995 (przeł. Paulina Ratkowska, Ian Parascovich).

Opracowała Elżbieta Lewczuk

| Compiled by Elżbieta Lewczuk